

LAURBERG & GAD FOT. 1937

FOTOTYPI PACT & CRONES EFTF.

Ove Paulsen.

III.

Ove Vilhelm Paulsen.

22. Marts 1874—29. April 1947.

Tale i Videnskabernes Selskabs Møde den 12. December 1947.

Af **Knud Jessen.**

Ove Vilhelm Paulsen blev født i Aarhus den 22. Marts 1874 som Søn af Ritmester C. A. F. C. L. Paulsen og Hustru, Jenny Christine Pind, der var Datter af Godsejer Jens Pind til Løvenholm. Faderen var af en gammel sønderjydske Slægt, som kan følges tilbage til Slutningen af 1500 Tallet og tæller mange fremtrædende Militærpersoner og civile Embedsmænd. Nævnes kan f. Eks., at Paulsens Grandonkel, Kammerherre J. F. P. Paulsen var Kavalier hos Prinsesse Charlotte Frederikke under dennes Ophold som landsforvist i Rom og var gift med Thorvaldsens Datter.

Da Paulsen var fire Aar gammel, flyttede Familien til Helsingør; her tilbragte han Resten af sin Barndom og tog Studentereksamen i 1892. Kun fem Aar gammel mistede han sin Moder, og det blev en ældre Søster, der senere ægtede den kendte Politilæge Søren Hansen, som paa mange Maader kom til at staa ham i Moders Sted. Forbindelsen med den i Naturfagene saa levende interesserede ældre Svoger, der havde været paa længerevarende Studieophold i Udlandet, bl. a. gentagne Gange i Vestgrønland, har utvivlsomt ført Paulsens Interesser i Retning af et Naturstudium og bidraget til at vække den Rejselyst, som blev af saa stor Betydning for hans videnskabelige Virksomhed. Han skildres fra sin Drengetid som et udpræget Friluftsmenneske og en god Iagttager af Planter og Dyr. Han og tre andre Kammerater, hvis Venskab varede gennem Livet, foretog mange og lange Vandringer i Helsingørs Omegn med aaben Sans for dens Skønhed, for hvilken Paulsen ofte følelsesfuldt kunde finde Ud-

tryk. Han var fra ung af meget optaget af Digtning og Poesi og var ofte rede med et Citat eller en munter, rammende Sentens.

Ved Universitetet valgte han straks det botaniske Studium og mødte her som Studiekammerater en Række unge Mænd med fremtrædende videnskabelige Evner; særlig sluttede han sig til C. H. Ostenfeld og Johannes Schmidt, som til deres Død stod ham nær. Disse og nogle andre Studiefæller dannede til Diskussion og anden Fornøjelighed en Slags Klub, kaldet »Den tykke Dreng« med Hentydning til Professoren i Plantefysiologi, Rasmus Pedersen; den holdt til Huse i et Loftlokale i Botanisk Laboratorium, og Paulsen gav ofte Udtryk for sin Glæde over det frugbringende Samvær med Studiekammeraterne, som fandt Sted der.

Paulsens mest betydende Lærere ved Universitetet var Eug. Warming, der netop dengang stod midt i sin rigeste videnskabelige Virksomhed, og L. Kolderup Rosenvinge, som blev Docent i 1895. Paulsen tog Magisterkonferens i Botanik i 1897. Hans Speciale omfattede Salturterne (*Chenopodiaceæ*), og han kom derved, under Indflydelse af Warming, der betragtede ham som en af sine kæreste Elever, tidligt til at interessere sig for den morfologiske og anatomiske Organisation hos Planter, der lever under Kaar, som vanskeliggør deres Vandbalance, f. Eks. Ørken- og Steppeplanter. Desuden førte Forholdene ham ogsaa snart ind paa et fra det nævnte helt forskelligt Forskningsomraade, nemlig Havets Phytoplankton, ved hvis Udforskning hans maaske betydningsfuldste Arbejde blev ydet.

Fra 1900 til 1916 var Paulsen Assistent ved Universitetets botaniske Museum. Tillige arbejdede han som Plantebestemmer ved Botanisk Have fra 1912 til 1918, da han ved Ostenfelds Afgang som Inspektør ved Botanisk Museum blev dennes Efterfølger. I 1920 overtog han Professoratet i Botanik ved den farmaceutiske Læreanstalt, og virkede i denne Stilling til 1944. Desuden var han fra 1902 til 1916 ansat som Assistent ved Planktonafdelingen under Kommissionen for Havundersøgelser. Ved sin Tiltrædelse af Professoratet opgav han Stillingen som Lærer i Botanik ved Statens Lærerhøjskole, som han havde haft siden 1908. Gennem mange Aar og indtil sin Død virkede Paulsen som Censor i Botanik ved Skoleembedseksamen ved Københavns Universitet.

Paulsen ægtede i 1902 Lucie Paulsen, f. Søltoft, der overlever ham.

Paulsens Rejselyst førte ham allerede som Student ud paa Langfart, idet han i Vinteren 1895—96 deltog i et Togt med Krydserfregatten »Fyen« til Vestindien i Selskab med Fr. Børgesen. Sammen med denne publicerede han i 1898 en Afhandling, »Om Vegetationen paa de dansk-vestindiske Øer«, der ogsaa udkom paa Fransk. Paulsen giver her en værdifuld Skildring af Øernes Krat- og Skovvegetationer med Analyser af Bladbygningen hos en Række karakteristiske Buske i de stærkt xeromorfe Croton-Krat, som dækker de tørre Omraader af Øerne.

Han slap aldrig Interessen for Vegetationen i denne vor sidste Tropekoloni og arbejdede indtil sine sidste Aar, naar Tiden til lod det, paa en Dansk-vestindisk Flora; imidlertid naaede han kun at afslutte en første Bearbejdelse af den. I en Afhandling (1936) i Festskriftet for Eduard Rübel om de dansk-vestindiske Græssers Livsformer nævnes, at han arbejder paa en sammenlignende Flora fra de tidligere danske Øer, og at det er hans Hensigt ikke blot at anføre Arterne, men ogsaa at undersøge deres Biologi i Forsøg paa at give en biologisk Diagnose af hver Art, saaledes som det er gennemført for Græssernes Vedkommende i den nævnte Afhandling; altsaa noget tilsvarende som det O. Hagerup og K. Gram har ydet fra henholdsvis Timbouktu og Mouydir i Sahara. Desværre er der næppe nogen dansk Botaniker nu, der kan paatage sig at fuldende Paulsens Vestindien-Flora.

Snart efter Vestindien-Rejsen blev der igen Mulighed for Paulsen til at komme ud, idet han umiddelbart efter Magisterkonferensen tog med som Botaniker i daværende Premierløjtnant O. Olufsens 2. Pamir-Ekspedition, der varede fra Marts 1898 til November det følgende Aar og gennemrejste det transkaspiske Lavland, Højlandene Alai og Pamir samt Nordpersien. De store Plantesamlinger, som Paulsen hjembragte fra Rejsen, blev bearbejdet af ham selv med Assistance af flere danske og fremmede Botanikere og publiceredes i 1900—1909 under Fællestitlen »Plants collected in Asia-Media and Persia«, et Værk, der giver talrige nye Bidrag til Kundskaben om de nævnte Egnes Flora.

Warmings epokegørende Bog »Plantefund« var just ud-

kommet, og Paulsen kastede sig naturligt over Studiet af de Vegetationsformer, som han iagttog paa sin Rejse, noterende sig deres Artssammensætning, de fremherskende Livsformer og de Kaar, som er af Betydning for deres Eksistens og Udbredelse. Hans Behandling af Transkasiens Plantesamfund, rig som den er paa biologiske Iagttagelser samt morfologiske og anatomiske Analyser af Assimilationsorganerne, er et vigtigt Bidrag til Studiet af Ørkennaturen, og ved sin Afgrænsning af Samfundene naar han mere tilfredsstillende Resultater end de Forskere, som tidligere havde udtalt sig om Problemet. Under Udarbejdelsen af det store Materiale, der resulterede i hans Disputats (1911), »Træk af Vegetationen i Transkasiens Lavland«, som senere udkom paa Engelsk, og i Bogen »Studies in the Vegetation of Pamir« (1920), publicerede Raunkjær sit Livsformsystem og sine Tanker om Livsformernes Statistik som Grundlag for biologisk Plantegeografi, og derved blev det muligt for Paulsen mere eksakt at drage Sammenligninger med andre Egnes Vegetationsforhold.

Desuden har Paulsen berejst Nordamerika (1913), Schweiz (1923) og Marokko (1936) som Deltager i de internationale plantegeografiske Ekskursioner til disse Lande og har derom publiceret forskellige mindre Afhandlinger.

Af hans Bidrag til fremmede Floraer foruden Transkasiens og Pamirs skal nævnes hans Bearbejdelse af Chenopodiaceerne i Ostenfelds »Contribution to West-Australian Botany« (1918) og Udgivelsen sammen med Ostenfeld (1922) af en Fortegnelse over de af Sven Hedin i det indre Asien indsamlede Plantearter.

Medens Paulsen saaledes har en betydelig Produktion om fremmede Landes Plantevækst, og hans Skildring af Transkasiens Vegetation er grundlæggende for Kendskabet til dette Omraades Naturforhold, har han kun i ringe Grad hentet Emner for sin Forskning i Danmark. Herfra er væsentlig kun at nævne hans første større Publikation (1898), der er en ganske indgaaende Skildring af Vegetationen paa Øen Anholt, samt hans lille Studie over de blivende Akselblade hos Bøgen (1902).

Ove Paulsens andet store Forskningsomraade var Havets Phytoplankton. Da Kommissionen for Havundersøgelser oprettedes i 1902 med den Opgave at organisere og udvide de marine Undersøgelser, som allerede i nogle Aar havde fundet Sted

under Ledelse af Søofficerer, blev Paulsen som nævnt ansat som Assistent ved Planktonafdelingen, hvis Leder var Ostenfeld. Samtidig organiseredes de internationale Havundersøgelser med Hovedsæde i København, der saaledes blev et betydeligt Centrum paa Havforskningens Omraade. I nært og venskabeligt Samvær med Aaleforskeren Johs. Schmidt og Hydrografen J. N. Nielsen deltog Paulsen i mange af Kommissionens store Havundersøgelsestogter især i de nordlige Farvande; i Somrene 1903, 1904 og 1905 f. Eks. var han saaledes med ved Island og Færøerne, i Sommeren 1906 i Biskayahavet og Atlanterhavet og i Vinteren 1908—09 i Middelhavet. Desuden var han gennem Resten af sit Liv jævnlig Deltager i lignende Havundersøgelsestogter, sidste Gang i 1938 ved Færøerne, og i 1928 deltog han i de forberedende Undersøgelser i Atlanterhavet og i det vestlige Middelhav under den første Del af »Dana«s Togt omkring Jorden. Samme Efteraar virkede Paulsen ifølge Indbydelse fra det spanske oceanografiske Institut et Par Maaneder som Lærer ved den biologiske Station i Malaga. Siden 1931 var Paulsen Medlem af Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser og Leder af dens Planktonafdeling. Det friske og ubundne Liv til Søs laa særdeles godt for Paulsen; han befandt sig fortræffeligt om Bord paa et Skib, altid veloplagt, fornøjelig og ligetil.

Det videnskabelige Resultat af disse Rejser blev for Paulsens Vedkommende en Række Planktonstudier, af hvilke de fleste udkom i Aarene 1904—1918, mest behandlende Phytoplanktonet i det nordlige Atlanterhav, men ogsaa i danske Farvande (saaledes »The Peridinales of the Danish Waters«, 1907). Det var et relativt nyt Forskningsfelt, der skulde opdyrkes, og Paulsen ydede her sammen med Ostenfeld, Nordmanden H. H. Gram og andre et stort og grundlæggende Arbejde m. H. t. Arternes Taxonomi, Biologi og Udbredelse, idet han særlig tog sig af Peridineerne og hurtigt blev internationalt kendt som Specialist i denne Gruppe. Fremhæves kan maaske hans store Afhandling »Peridinales Ceteræ« (1912), idet den gennem Behandling af Gruppens mindste og daarligst kendte Arter giver en god Prøve paa Paulsens Grundighed og Evne til kritisk Vurdering. Afhandlingen ledsages af 58 Kort over Vesterhavet og det nordlige Atlanterhav visende Arternes Udbredelse og Hyppighed til forskellige Aarstider. Paulsen behandlede den nævnte Gruppe i Branth og

Apsteins Nordisches Plankton (1908), og i 1913 gav han i Bulletin trimestrielt et Resumé af de i Aarene 1902—08 ved de internationale Havundersøgelser udførte Planktonstudier. Endvidere maa her nævnes hans Afhandling (1928) om Mikroplankton i Almindelighed og — som et Resultat af Opholdet i Malaga — en systematisk Behandling af Phytoplanktonet i Havet ud for denne By, begge Arbejder i spanske Tidsskrifter. Kort før sin Død overdrog Paulsen til en yngre Medarbejder, Magister Jul. Grøntved, at bringe et næsten afsluttet Manuskript, »Observations on Dinoflagellates« i trykfærdig Stand, en Afhandling, der hviler paa mange Aars Arbejde og, som han har udtalt, skulde være et Ord til Nutidens Systematikere.

Det var imidlertid ikke alene Havets Phytoplankton, som Paulsen studerede, ogsaa med dets Zooplankton beskæftigede han sig, og den hidtil betydeligste Behandling af Krebsdyret *Calanus finmarchicus*' Biologi i islandske Farvande skyldes ham. Ligeledes arbejdede han bl. a. med Vingesneglene og skrev en Afhandling om disse Dyrs Udbredelse i nordlige Havomraader.

Det meste af denne betydelige og meget forskelligartede Produktion kom i Aarene før Paulsen tiltraadte Professoratet i Botanik ved den farmaceutiske Højskole. Han var en dygtig Lærer, der interesserede sig meget for de studerende, og Undervisningen lagde stærkt Beslag paa hans Tid og Kræfter, hvortil kom at han udarbejdede en Lærebog i systematisk Botanik samt »Grundtræk i den almindelige Botanik«, der benyttedes meget ogsaa ved Universitetet og udsendtes i en ny revideret Udgave i 1939.

Paulsen var stærkt interesseret i at sprede Oplysning om Forskningens Fremskridt og Betydning og virkede som Redaktør af det populære Tidsskrift »Naturens Verden« fra dets Start i 1917 og indtil 1932. Ligeledes maa her erindres om hans Virksomhed gennem mange Aar som Medlem af Bestyrelserne for Naturhistorisk Forening og for Dansk Botanisk Forening. For den sidst nævnte Forening var han Formand fra 1938 til sin Død, og ved dens Hundreaars-Jubilæum i 1939 udarbejdede han en fyldig Redegørelse for dens Arbejde gennem Aarene.

I 1937 indvalgte Paulsen som Medlem af Videnskabernes Selskab.

Paulsen var som Forsker Florist, Plantegeograf, Planteanatome samt beskrivende Systematiker og Økolog. Hans Ar-

bejder er prægede af stor Grundighed og Omhu og har blivende Værdi ved det rige Iagttagelsesmateriale, som deri er fremlagt. Han nærede en levende Trang til alsidigt at trænge ind i Biologens Problemer og var meget belæst, men fandt efterhaanden kun ringe Tid til produktivt videnskabeligt Arbejde. Af Væsen var han vel noget tilbageholden, men venlig og hjælpsom, rig paa Humor og mild i sin Dom over andre, men med sin selvstændige Mening om Tidens store Spørgsmaal, der optog ham meget. En harmonisk og ridderlig Personlighed og en betydelig Forsker, hvis Minde vil blive bevaret.

En Fortegnelse over Ove Paulsens videnskabelige Produktion findes i Carl Christensen: Den danske botaniske Litteratur 1880—1911, p. 202—204, 1912—1939, p. 80—82 samt i Botanisk Tidsskrift, Bd. 46, 1944, p. 225.
